

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 13/2000 vp

Valtioneuvoston kirjelmä Ranskan tasavallan ehdotuksesta puitepäätökseksi (rahanpesu, rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistaminen, jäljittäminen, jäädyttäminen, takavarikko ja menetetyksi tuomitseminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 10 päivänä lokakuuta 2000 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän Ranskan tasavallan ehdotuksesta puitepäätökseksi (rahanpesu, rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistaminen, jäljittäminen, jäädyttäminen, takavarikko ja menetetyksi tuomitseminen) (U 40/2000 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Katariina Jahkola, oikeusministeriö
- rikosylitarkastaja Jari Liukku, Keskusrikospoliisi.

Viitetiedot

Kansainvälinen vakavien talousrikosten torjunta ja syytteenpanto, rahanpesu mukaan luettuna, sekä rikoshyödyn jäljittäminen menetetyksi tuomitsemiseen saakka muodostavat laajan kokonaisuuden, johon liittyy useita kansainvälisiä sopimuksia ja unioniasioita. Asiakokonaisuus

on aikaisemmin ollut lakivaliokunnassa käsiteltävänä mm. seuraavien kahden asian yhteydessä:

— valtioneuvoston kirjelmä U 49/1998 vp ehdotuksesta yhteiseksi toiminnaksi rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamista, jäljittämistä, hukkaamiskieltoon asettamista ja menetetyksi tuomitsemista koskevista jäsenvaltioiden yhteistyöjärjestelyistä (rikoksen tuottaman hyödyn menettämistä koskeva yhteinen toiminta), josta valiokunta on antanut lausunnon LaVL 7/1998 vp, ja

— valtioneuvoston kirjelmä U 44/1999 vp Euroopan yhteisöjen komission ehdotuksesta Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (rahanpesu), josta valiokunta on antanut lausunnon LaVL 17/1999 vp.

Asia liittyy myös valiokunnassa nyt samanaikaisesti käsiteltävänä olevaan valtioneuvoston kirjelmään U 39/2000 vp Ranskan tasavallan aloitteesta yleissopimukseksi (rikosasioissa annettavan keskinäisen oikeusavun parantaminen).

Lakivaliokunnan valtuuskunta on syyskuussa 2000 vieraillessaan Europolin päämajassa Haagissa nähnyt, miten oikeusapua ja rahanpesua koskevien Euroopan unionin säännösten ja yleissopimusten nojalla edesautetaan vakavien kansainvälisten rikosten torjuntaa ja selvittämistä.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus puitepäättökseksi

Puitepäättöksen tarkoituksena on korvata Euroopan unionin neuvoston joulukuussa 1998 hyväksymä yhteinen toiminta rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittamisestä, hukkaamiskieltoon asettamisesta ja menetetyksi tuomitsemisesta (jäljempänä *vuoden 1998 yhteinen toiminta*). Ehdotus perustuu Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmiin lokakuussa 1999. Valtioneuvoston kirjelmään sisältyvä muistio puolestaan perustuu asiakirjaan 10232/00 DROIPEN 25.

Puitepäättöksen tavoitteena on velvoittaa jäsenvaltiot vuoden 1998 yhteistä toimintaa tiukempiin toimiin puitepäättöksen kattamalla alalla. Tämän varmistamiseksi Euroopan neuvoston rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevan vuoden 1990 yleissopimukseen (jäljempänä *rahanpesua koskeva yleissopimus*) tehtyjä varauksia ei enää pidetä voimassa. Jäsenvaltioilla ei myöskään enää olisi mahdollisuutta tehdä varauksia verolainsäädännön nojalla rangaistavien rikosten tuottaman hyödyn menetetyksi tuomitsemisen osalta.

Puitepäättöksen 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on ryhdyttävä tarvittaviin toimiin sen varmistamiseksi, että törkeistä rahanpesurikoksista voi enimmillään seurata vähintään viiden vuoden pituinen vankeusrangaistus.

Puitepäättöksen 3 artiklassa veloitetaan jäsenvaltiot ryhtymään toimiin, jotta niiden lainsäädäntö ja menettelyt mahdollistavat myös rikoksen tuottaman hyödyn arvoa vastaavan omaisuuden menetetyksi tuomitsemisen sekä kansallisin menettelyin että toisen jäsenvaltion pyynnöstä. Jäsenvaltioiden tulee myös voida panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa annettu hyödyn menettämistä koskeva tuomio.

Puitepäättöksellä kumottaisiin yhteisen toiminnan vastaavia asioita koskevat artiklat. Muilta osin yhteinen toiminta jäisi edelleen voimaan.

Suomi on ratifioinut rahanpesua koskevan yleissopimuksen vuonna 1994, ja Suomen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen velvoitteita. Suomi ei ole tehnyt yleissopimukseen puitepäättöksessä tarkoitettuja varauksia.

Rikoksen tuottaman hyödyn tuomitseminen menetetyksi on rikoslain 2 luvun 16 §:n mukaan harkinnanvaraista. Hallituksen esityksessä HE 80/2000 vp menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi lakia ehdotetaan kuitenkin muutettavaksi siten, että rikoksen tuottama hyöty olisi periaatteessa tuomittava aina menetetyksi kuitenkin hyödyn tai esineen tai omaisuuden arvon vähäisyyttä koskevin varauksin.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU tehostaa rahanpesun vastaista toimintaansa Tampereen erityisistunnon päätelmien mukaisesti, ja suhtautuu siten periaatteessa myönteisesti Ranskan aloitteeseen.

Valtioneuvosto suhtautuu kuitenkin varauksellisesti siihen, että puitepäättöksessä määrätään rahanpesurikokselle alin enimmäisrangaistus, joka olisi sama kaikissa jäsenvaltioissa, jos ehdotettu enimmäisrangaistus selvästi poikkeaa Suomen rikoslaissa noudatetusta rangaistustasosta.

Valtioneuvosto ilmoittaa, että ehdotuksesta on tarkoitus saavuttaa poliittinen yhteisymmärrys 17.10.2000 pidettävässä ECOFIN-neuvoston ja oikeus- ja sisäasiainneuvoston yhteiskokouksessa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan viimeisimmässä puheenjohtajiston ehdotuksessa tekstiin on tehty olennaisia muutoksia (asiakirja 11856/00 DROIPEN 41). Sen mukaan puitepäättöksen 2 artikla velvoittaisi säätämään törkeästä rahanpesurikoksesta vähintään neljän vuoden (ei siis enää viiden vuoden) pituisen enimmäisrangaistuksen. Aikaisemmassa asiakirjassa olleet 4 ja 6 artikla on poistettu. Artikla 8 edellyttää, että jäsenvaltiot saattavat lainsäädäntönsä vastaamaan puitepäättöksen velvoitteita vuoden 2003 loppuun mennessä.

Viimeisin ehdotus ei enää edellytä muutoksia Suomen lainsäädäntöön, kun otetaan huomioon, että lakivaliokunnassa käsiteltävänä oleva menettämisseuraamussäännösten uudistamista koskeva hallituksen esitys (HE 80/2000 vp) on yhteensopiva puitepäättöksen kanssa. Valtioneuvosto ilmoittaa puoltavansa viimeisimmän ehdotuksen hyväksymistä.

Lakivaliokunta katsoo, että vuoden 1990 rahanpesua koskevaan yleissopimukseen liittyvien varaumien poistaminen jäsenvaltioiden lainsäädännöstä edistää merkittävästi kansainvälistä yhteistyötä rahanpesun torjunnan, talousrikostutkinnan sekä rikoshyödyn jäljittämisen osalta. Valiokunta, joka on toistuvasti korostanut pitävänsä kansainvälistä yhteistyötä tärkeänä vakavan talousrikollisuuden torjunnassa, puoltaa ehdotuksen hyväksymistä.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota eräaseen yksityiskohtaan. Valtioneuvoston kir-

jelmään liittyvässä muistiossa ei pidetä hyvänä pyrkimystä yksittäisen rikostyyppin rangaistusasteikkojen yhdenmukaistamiseen unionin alueella, koska se hajottaa kansallisesti noudatettua systematiikkaa ja johtaa helposti kansallisesti mielivaltaiseen rangaistusasteikkojärjestelmään. Tiettyjen rikosten enimmäisrangaistusten yhdenmukaistaminen ei sitä paitsi välttämättä johda siihen, että rikoksesta tuomitut rangaistukset eri jäsenmaissa käytännössä olisivat yhdenmukaisia.

Nyt kun puitepäättöksen sisältyvää rangaistusasteikkoa on muutettu, valtioneuvosto on luopunut kannastaan tässä konkreettisessa tapauksessa. Vastaisen varalle valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että käytännössä huomattavat erot Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansallisissa enimmäisrangaistuksissa ja rangaistuskäytännöissä johtavat helposti siihen, että rikoshyöty kanavoidaan sellaisiin valtioihin, joissa rahanpesu on lievästi sanktioitu. Tämän vuoksi yhdenmukaisten rangaistusten asianmukaisuutta on syytä harkita tapauskohtaisesti. Selkeä säädösperusta helpottaa ja nopeuttaa kansainvälistä yhteistyötä rahanpesun ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta puoltaa puitepäättöksen hyväksymistä.

LaVL 13/2000 vp — U 40/2000 vp

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Annika Lapintie /vas
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Kari Myllyniemi /kesk
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Kirsi Ojansuu /vihr
	Jyri Häkämies /kok	Veijo Puhjo /vas
	Erkki Kanerva /sd	Tero Rönni /sd
	Toimi Kankaanniemi /skl	Harry Wallin /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Vuorisalo.